

Loonvoetontwikkeling in de pas met productiviteitsgroei

De afgelopen jaren zijn de contractlonen in de marktsector minder gestegen dan de inflatie, gemeten als de stijging van de consumentenprijsindex (cpi). Dit en volgend jaar wordt in de marktsector eveneens een gematigde contractloonontwikkeling geraamd. Dit past bij de nog altijd beperkte productie- en arbeidsproductiviteitsgroei, zeker als de ontwikkelingen in dit en komend jaar worden geplaatst in het perspectief van een wat langere tijdperiode. Een hogere contractloonontwikkeling zou de winst- of werkgelegenheidsontwikkeling onder druk zetten.

Voor bedrijven is de ontwikkeling van de loonvoet, reëel gemaakt met de prijs toegevoegde waarde, relevant. De loonvoet bestaat uit contractlonen plus sociale lasten en incidentele lonen. De tabel laat zien dat door sociale lasten en incidenteel loon de loonvoet sterker stijgt dan de contractlonen. Daarnaast worden de winsten van bedrijven bepaald door de prijs van de toegevoegde waarde, terwijl voor werknemers de inflatieontwikkeling van de consumentenprijsindex relevant is. Het verschil tussen de inflatie en de stijging van de prijs toegevoegde waarde is de ruilvoet. (a) Deze is over het algemeen positief (zie tabel). Dat genereert een tweede verschil tussen de reële loonvoet en de voor inflatie geschoonde contractlonen.

De loonvorming heeft een neutrale invloed op de winstgevendheid van het bedrijfsleven als de arbeidsinkomensquote (aiq) constant blijft. De aiq meet het aandeel van de factor arbeid (gemeten als de loonsom) in de toegevoegde waarde. Op lange termijn mag worden verwacht dat de aiq ongeveer stabiel is als de productie- en sectorstructuur van de economie niet te veel verandert. Uit de definitie volgt dat de aiq stabiel is als de reële loonvoet evenveel verandert als de arbeidsproductiviteit. De laatste kolom van de tabel laat zien dat dit over 1970 - 2011 bij benadering het geval is.

Reële lonen en arbeidsproductiviteit in de marktsector, 1970-2014

	70-79	80-89	90-99	00-09	10-14	70-11
Reële contractlonen (t.o.v. cpi)	2,7	-0,6	0,1	0,4	-0,6	0,6
Sociale lasten + incidentele lonen	1,1	0,8	0,6	1,1	0,6	0,9
Ruilvoeteffect	0,7	0,8	1,0	0,3	1,0	0,7
Reële loonvoet (t.o.v. prijs toegevoegde waarde)	4,6	1,0	1,7	1,8	1,0	2,2
Arbeidsproductiviteit	3,3	2,0	1,6	1,7	0,9	2,1
Productie	3,2	2,3	3,7	1,8	0,3	2,7
Werkgelegenheid (arbeidsjaren)	0,0	0,3	2,0	0,1	-0,6	0,5
Delta arbeidsinkomensquote (aiq)	1,2	-0,9	0,1	0,1	0,1	0,1

In de periode 2010-2014 neemt de productie toe met een historisch gezien magere 0,3%-punt (zie de tabel). Ondanks een krimp van de werkgelegenheid neemt de arbeidsproductiviteit slechts met 0,9% toe. Daardoor kan de reële loonvoet (maat voor de loonkosten) met 1,0% stijgen bij een nagenoeg gelijkblijvende aiq. Omdat de sociale lasten, incidentele lonen en de ruilvoet een positief effect hebben, impliceert dit een daling van de reële contractlonen met gemiddeld 0,6%-punt per jaar. Een hogere contractloonontwikkeling zou de winst- of werkgelegenheidsontwikkeling onder druk zetten.

De daling van de reële contractlonen is ongeveer even groot als in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Een belangrijk verschil is dat toen de arbeidsproductiviteit sterk toenam. De winstgevendheid van bedrijven verbeterde daardoor. Dit was ook noodzakelijk, omdat in de jaren zeventig de winsten sterk onder druk stonden door een loonstijging die flink uitging boven de productiviteitsontwikkeling. In de periode 2000-2009 lagen de winsten over het algemeen op een hoog niveau. In de jaren tachtig werd de loondaling vooral gedreven door de ongunstige financiële situatie en concurrentiepositie van bedrijven, terwijl de achterblijvende lonen in de afgelopen jaren vooral samenhangen met de geringe productieontwikkeling.

(a) Het kader 'reële contractloonstijging blijft achter bij productiviteitsgroei' in het *Centraal Economisch Plan 2008* geeft meer achtergronden bij het begrip ruilvoet.